

SAHİBKARLIĞIN İQTİSADI MAHİYYƏTİ VƏ ONUN İNKİŞAFINI ŞƏRTLƏNDİRƏN AMİLLƏR

Yadulla Zeynalov,

Naxçıvan Dövlət Universitetinin doktorantı

e-mail: yadullazeynalov@ndu.edu.az

<https://orcid.org/0009-0008-1951-2475>

<https://doi.org/10.30546/2706-7858.2026.09.3.355>

UOT: 33

Xülasə. “Sahibkarlıq” bazar iqtisadiyyatının əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri olmaqla yanaşı, təşəbbüskarlıq, risketmə və innovativ fəaliyyətlə səciyyələnən mühüm iqtisadi anlayışdır. Keçmiş iqtisadi yanaşmalarda sahibkarlıq istehsal amillərinin birləşdirilməsi, qeyri-müəyyənlik şəraitində qərarvermə və mənfəət əldə etməyə yönəlmiş fəaliyyət kimi izah olunur. Müasir yanaşmalarda isə sahibkarlıq yalnız iqtisadi fəaliyyət deyil, həm də hüquqi, sosial, institusional və texnoloji amillərlə bağlı kompleks proses kimi qiymətləndirilir. Sahibkarlığın inkişafında dövlət dəstəyi, hüquqi mühit, maliyyə resurslarına çıxış, innovasiya və insan kapitalı mühüm rol oynayır. Azərbaycanada sahibkarlığın inkişafı məqsədi ilə dövlət proqramları həyata keçirilmiş, güzəştli kreditlər ayrılmış, aqroparklar, sənaye parkları təsis olunmuşdur. Bu tədbirlər regionlarda investisiya fəallığını artırmış, yeni iş yerləri yaratmış və qeyri-neft sektorunun inkişafını sürətləndirmişdir.

Açar sözlər: sahibkarlıq fəaliyyəti, maliyyə resursları, dövlət dəstəyi mexanizmləri, regional iqtisadi inkişaf.

Keywords: entrepreneurial activity, financial resources, state support mechanisms, and regional economic development.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, финансовые ресурсы, механизмы государственной поддержки, региональное экономическое развитие.

Sahibkarlığın nəzəri mahiyyəti və iqtisadi məzmunu

İqtisadi ədəbiyyatlarda sahibkarlıq fəaliyyətinin məzmununun başa düşülməsi hər şeydən öncə onu həyata keçirən “sahibkar” anlayışı ilə başlayır. Buna uyğun olaraq bu gün sahibkar dedikdə, mürəkkəb bazar konyunkturasını başa düşən, düzgün qərar qəbul etməyi bacaran, iqtisadi, yaradıcı və təşkilati qabiliyyətlərə malik, ağıllı risk edən və bu istiqamətlərdə fəaliyyəti

həyata keçirən təşəbbüskar insanlar başa düşülür.

Sahibkarlığın məzmunu və mahiyyəti iqtisadi nəzəriyyədə müxtəlif aspektlərdən izah olunur. Klassik iqtisad məktəbinin nümayəndələri sahibkarlığı, əsasən istehsal amillərinin birləşdirilməsi funksiyası kimi səciyyələndirirlər. Bu yanaşmada sahibkar iqtisadi fəaliyyət təşkil edən subyekt olaraq, torpaq, əmək və kapital kimi istehsal amillərini bir araya gətirir. Neoklassik yanaşma baxımından sahibkarlıq qeyri-müəyyənlik şə-

raitində qərarların verilməsi və daha çox risklərə gedilməsi ilə əlaqələndirilir. Ona görə də hər bir sahibkar qeyri-müəyyən bazar strukturunda resursların optimal istifadəsini təmin edən başlıca subyekt kimi nəzərdə tutulur.

Əslində ilk dəfə “sahibkarlıq” anlayışının elmi əsasları klassik iqtisadi məktəbinin nümayəndələri tərəfindən işlənilib hazırlanmışdır. Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə bağlı mühüm yanaşmalar iqtisad elminin “ata”sı hesab olunan Adam Smithin iqtisadi nəzəriyyəsində əhəmiyyətli mövqedə dayanır. O, sahibkarları öz şəxsi mənfəətləri arxasınca gedən, lakin “görünməz əl” prinsipi vasitəsilə bütövlükdə cəmiyyətin maraqlarına xidmət göstərən fərdlər kimi xarakterizə etmişdir. A.Smith hesab edirdi ki, sahibkarlar istehsal prosesini təşkil edən və planlaşdıran, fəaliyyət üzərində müstəqil qərar vermə hüququna malik olan, mənfəət əldə etmək üçün kommersiya ideyalarını həyata keçirərkən riskə gedən mülkiyyətçi kimidirlər [5, s.273].

Qərb iqtisadiyyatında sahibkar anlayışının məzmunu ilk dəfə ingilis iqtisadçısı R.Kantilyon (1680-1734) tərəfindən irəli sürülmüşdür. Onun fikrincə, feodalizmdə torpaq mülkiyyətçilərinə və müxtəlif növ muzdurlara əlavə olaraq yeni iqtisadi sistemdə yeni insanlar qrupu meydana gəlmişdir. Mənfəət əldə etmək məqsədi ilə digərlərindən məhsulu müəyyən qiymətə alaraq bazarda başqa qiymətə satmağa çalışan bu insanları “Kantilyon sahibkarlar” adlandırmışdır. Əslində Kantilyon hesab edirdi ki, sahibkarlıq xüsusi bir növ iqtisadi funksiya kimi, müxtəlif bazarlarda tələb və təklif arasında uyğunluğun təmin olunmasına xidmət edir [6, s.233]. Lakin müasir iqtisadi yanaşmalarda sahibkarlıq fəaliyyəti öz risk və məsuliyyətləri əsasında təsərrüfat subyektlərinin şəxsi gəlir və ya mənfəət əldə etmək məqsədi ilə, qanunvericilik çərçivəsində həyata keçirdikləri təşəbbüskar fəaliyyət kimi xarakterizə olunur. Əslində, “sahibkarlıq” anlayışı iqtisadi fikir tarixində müxtəlif nəzəri yanaşmalar çərçivəsində fərqli izah olunsa da, günümüzdə təşəbbüskarlıq, risk və məsuliyyət əsasında mənfəət qazanılmağa yönəlmiş müstəqil fəaliyyət forması kimi qəbul olunur.

Fikrimizcə, qeyd olunan klassik və neoklassik nəzəri fikirlərdə sahibkarlıq, əsasən iqtisadi

funksiya kimi təqdim olunur, onun bəzi institusional və sosial aspektlərinin xüsusiyyətləri isə müəyyən qədər kölgədə qalır. Hesab edirik ki, müasir dövrümüzdə sahibkarlıq fəaliyyətinin təkcə mənfəətyönümlü yox, həm də davamlı inkişaf, sosial məsuliyyət və inklüziv iqtisadi artım baxımından qiymətləndirilməsi xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Digər tərəfdən isə nəzəri yanaşmalarda müşahidə olunan sahibkarın təkcə risk alan və ya innovasiya tətbiq edən subyekt kimi təqdim olunması tam da realıqla üst-üstə düşməyə bilər. Praktika göstərir ki, sahibkarlıq fəaliyyəti bəzi hallarda mövcud resurs və imkanların daha da optimallaşdırılması, bazar çatışmazlıqlarının vaxtında və düzgün müəyyən olunması idarəetmə mexanizmlərinin daha səmərəli yollarla tətbiqi ilə də bağlıdır.

Sahibkarlığın inkişafına təsir edən iqtisadi və institusional amillər

Sahibkarlığın mühüm bir iqtisadi fəaliyyət növü kimi təşəkkül tapması müəyyən obyektiv şərtlərin mövcudluğundan asılıdır və bu şərtlər əsasən hüquqi, sosial-iqtisadi amillərdən ibarətdir. V.Niftullayev ümumi olaraq iqtisadi şərtlərə pul vəsaitlərinin həcmi, investisiya imkanları, maliyyə resurslarına çıxış, bazarda əmtəə təklifi və ona olan tələb, işçi qüvvəsi və əməkhaqqının səviyyəsi kimi amilləri daxil edir. Bundan başqa, sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsində bankların, ticarət strukturlarının, təchizatçıların, ixtisaslaşmış xidmət müəssisələrinin və digər təşkilati institutların müstəsna xidmətləri vardır. Müəllif sosial şərtlərə istehlakçı davranışını, sosial-mədəni mühiti, zövq və modanı, mənəvi və dini dəyərlər kimi faktorları aid edir ki, bunlar da bilavasitə bazarda tələblərə təsir göstərir. Əlavə olaraq işçilərin rifahının təmin edilməsi və sağlam əmək şəraiti, sahibkarların sosial məsuliyyəti də bu baxımdan mühüm rola malikdir. Ölkədə sahibkarlığın inkişaf etdirilməsində mütəmadi kadr hazırlığının aparılması, ixtisasartırma və təlim kurslarının təşkili də vacib elementlərdən hesab olunur. Bütün bunlarla bərabər hesab olunur ki, sahibkarlıq fəaliyyətini səmərəli qurmaq üçün müvafiq qanunvericiliyin formalaşdırılması, əlverişli hüquqi mühitin yaradılması və dövlət tənzimlənməsinin də xüsusi əhəmiyyəti vardır [6, s.20].

Sahibkarlığın asılı olduğu amillər kompleks xarakter daşıdığından onların sistemli şəkildə təhlili zəruridir. Yaxşı investisiya mühiti, makroiqtisadi sabitlik, maliyyə bazarlarının inkişafı iqtisadi amillər sırasında xüsusi yer tutur. Bu kontekstdən qeyd edə bilərik ki, Keynes nəzəriyyəsi baxımından dövlətin iqtisadiyyata müdaxiləsi sahibkarlığın daha da stimullaşdırılmasında mühüm rol oynayır. Bununla bərabər, vergi sistemi, hüquqi tənzimləmə, dövlət dəstəyi mexanizmləri və inzibati prosedurların sadəliyi institusional amillər kimi əsas determinantlardan olmaqla sahibkarlıq mühitinin keyfiyyətini müəyyən edir. Yüksək inkişaf edən institusional mühit investisiya cəlbədiciliyinin artmasına və sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsinə səbəb olur.

Sahibkarlığın təşəkkülündə sosial və mədəni amillər də mühüm rol oynayır. Müasir dövrümüzdə sahibkarlığın inkişafı, həm də mədəni dəyərlərlə əlaqələndirilir, əmək etikasına və fərdi məsuliyyət kimi göstəricilərin mütəmadi olaraq iqtisadi fəaliyyətə təsiri vurğulanır. Yəni sahibkarlıq təkcə iqtisadi yox, həm də sosial bir fenomen kimi çıxış edir. Günümüzə texnoloji faktorlar müasir sahibkarlığın əsas hərəkətverici qüvvələrindən hesab olunur. İnnovasiya ekosisteminin genişləndirilməsi, rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişaf etməsi və startap mədəniyyətinin formalaşdırılması sahibkarlığın yeni mərhələyə keçdiyini də deyə bilərik. İnsan kapitalının və innovasiyaların rolu bilik iqtisadiyyatı konsepsiyası çərçivəsində xüsusi olaraq qeyd edilə bilər. Maliyyə amillərini də bir növ iqtisadi amillər sırasına daxil edə bilərik, çünki sahibkarlığın davamlılığının təmin olunmasının başlıca resurs bazası bir növ bunların hesabına baş tutur. Əgər maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının məhdudluğu olarsa, bu sahibkarlığın inkişafını əngəlləyən əsas problemlərdən biri kimi təsvir oluna bilər. Lakin bankların verdiyi kreditlər, investisiya fondlarından ayrılan vəsaitlər, risk kapitalı və digər müasir maliyyə alətləri sahibkarlıq mühitinin canlanması üçün zəruri şərait yaradır.

Azərbaycanda sahibkarlığın dövlət tərəfindən tənzimlənməsi və inkişaf mexanizmləri

Ölkəmizdə sahibkarlıq işinin hüquqi mahiy-

yəti Azərbaycan Respublikasının “Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında” Qanunu ilə təsbit olunmuşdur. Həmin Qanunun 1-ci maddəsində göstərilir ki, sahibkarlıq fəaliyyəti müstəqil surətdə həyata keçirilən və əsas məqsədin mənfəət əldə edilməsi olan fəaliyyətdir. Həmin maddədə qeyd edilir ki, sahibkarlıq fəaliyyəti mal və məhsulların istehsalı və satışı, əmlakın istifadəsi, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsi ilə bağlı olan iqtisadi münasibətləri özündə birləşdirir [7]. Bu yanaşma onu göstərir ki, sahibkarlıq iqtisadi sistemdə sərbəst təşəbbüsə əsaslanan fəaliyyət növüdür. Qanunvericilikdə, demək olar ki, sahibkarlığın bütün formalarının bərabərliyi prinsipi təsbit olunmuşdur. Qanunun 4-cü maddəsinə görə, təşkilati-hüquqi və mülkiyyət formasından asılı olmayaraq sahibkarlığın bütün formaları bərabər hüquqludur. Bu prinsipə bazar iqtisadiyyatında sağlam rəqabət mühitinin yaranması və biznes subyektlərinin sərbəst fəaliyyəti hüquqi olaraq təmin olunur [7].

Sahibkarlığa müdaxilə hər zaman mübahisəli mövzu olmuşdur. Qanunla sahibkarlıq fəaliyyətinə dövlət müdaxiləsi yalnız nəzərdə tutulmuş hallarda yol verilir. Dövlət orqanlarının sahibkarlıq subyektlərinə və biznes sektoruna əsassız müdaxiləsi birmənalı olaraq qadağan olunur. Dövlət tərəfindən sahibkarların hüquqlarının və mənafeələrinin müdafiəsi daim təmin olunur. Bu müddəalar onu göstərir ki, sahibkarlıq fəaliyyəti azad iqtisadi mühitdə həyata keçirilməlidir. Bu baxımdan hesab edirik ki, ölkəmizdə sahibkarlığın bütün təşkilati-hüquqi və mülkiyyət formalarının bərabərliyinin təmin olunması qanunvericilikdə ən mükəmməl səviyyədə qorunmaqdadır. Bu prinsip sahibkarlıq subyektlərinin iqtisadi sərbəstliyini və inkişaf imkanlarını genişləndirməklə yanaşı, həm də bu sahədə diskriminasiyanın qarşısının alınmasını təmin edir. Bu isə öz növbəsində, bazar iqtisadiyyatında sağlam rəqabət mühitinin formalaşmasının hüquqi təminatçısı kimi çıxış edir.

Azərbaycanda sahibkarların hüquq və vəzifələrinin, fəaliyyət prinsiplərinin və dövlətlə münasibətlərinin tənzimlənməsi biznes mühitində sabitlik yaradır. Aparılan işlərdə sahibkarlıq azadlığı prinsipinin təsbit olunması, sahibkarların müstəqil qərar qəbul etməsi, mənfəətdən

sərbəst istifadə etməsi əsas məqsəd daşıyır. Qanun tam olaraq imkan verir ki, sahibkarların sosial məsuliyyətinə, vergi və əmək qanunvericiliyinə riayət olunsun və iqtisadi intizamın gücləndirilməsinə şərait yaransın. Bütün bu amillər birlikdə Azərbaycanda əlverişli sahibkarlıq və investisiya mühitinin qurulmasına, sağlam biznes fəaliyyətinin təşəkkül tapmasına və iqtisadi inkişafın sürətlənməsinə kömək edir.

Müasir dövrdə Azərbaycanda sahibkarlığın inkişafına təsir edən amilləri yalnız iqtisadi resurslarla məhdudlaşdırma bilmərik. Bunu, eyni zamanda hüquqi, inzibati və sosial mühitlə də sıx şəkildə əlaqələndirməliyik. Ölkəmizdə kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı da xüsusi olaraq diqqətdə saxlanılır. Dövlət tərəfindən bu istiqamətdə qəbul edilmiş “Mikro, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu biznes mühitinin daha da təkmilləşdirilməsi, sahibkarlıq fəaliyyətinin stimullaşdırılması və investisiya fəallığının artırılması baxımından müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Qanunda təsbit olunan sahibkarlığa dövlət dəstəyi mexanizmləri subyektlərin maliyyə dayanıqlığının gücləndirilməsinə və onların rəqabət qabiliyyətinin canlandırılmasına xidmət göstərir [7].

Sahibkarlığın inkişafının müasir infrastruktur təminatı ilə əlaqəsinin vurğulanması olduqca aktual məsələlərdən hesab edilə bilər. İnfrastrukturun inkişaf səviyyəsi logistika imkanlarına, istehsal və xidmət proseslərinin səmərəli təşkilinə birbaşa təsir göstərir və bununla da sahibkarlıq fəaliyyətinin düzgün qurulmasına yardım edir. Enerji təminatının daim olması, nəqliyyat və rabitə imkanları, texnoparklar, sənaye zonaları və logistika mərkəzlərinin qurulması sahibkarlığın hərtərəfli inkişafı üçün əlverişli iqtisadi mühiti təmin edir. Regionlarda infrastruktur layihələrinin işə düşməsi yerlərdə yeni iş yerlərinin açılmasına və investisiya cəlb ediciliyinin artmasına, nəticədə isə sahibkarlığın inkişafına təkan verir. Bu baxımdan sahibkarlığın genişləndirilməsində dövlətin həyata keçirdiyi regional inkişaf proqramlarının mühüm rolu vardır. Azərbaycanda bugünədək sahibkarlığın inkişafı üçün regionlarda yüzlərlə dövlət proqramları həyata keçirilmişdir. Bunları qısa

şəkildə aşağıdakı kimi ümumiləşdirə bilərik:

- *“Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı üzrə təsdiq edilmiş Dövlət Proqramları” (2004–2008, 2009–2013, 2014–2018, 2019–2023);*
- *kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı istiqamətində dövlət proqramları;*
- *aqroparkların yaradılması və aqrobiznesin inkişafı proqramları;*
- *KOBİA tərəfindən həyata keçirilən dəstək proqramları;*
- *sahibkarlara güzəştli kreditlərin verilməsi proqramları;*
- *sənaye parkları və sənaye məhəllələrinin yaradılması proqramları;*
- *investisiya təşviqi və vergi güzəştləri mexanizmlərinin tətbiqi proqramları;*
- *kənd təsərrüfatının inkişafı üzrə dövlət proqramları;*
- *regionlarda infrastrukturun qurulması və logistika layihələrinin həyata keçirilməsi proqramları;*
- *Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının bərpa edilməsi və iqtisadi inkişaf proqramları.*

Bu proqramlarda başlıca məqsəd, əsasən qeyri-neft sənayesinin gücləndirilməsi, regionların sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsi və yeni sahibkarlıq subyektlərinin formalaşdırılmasıdır. Regionların inkişafı üçün hər beş ildən bir həyata keçirilən və müxtəlif illəri əhatə edən regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı proqramlarında sahibkarlığın inkişafı və gücləndirilməsi diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. 2004-cü ildən başlayaraq uğurla həyata keçirilən bu proqramlar regionlarda şəhər, qəsəbə və kəndlərin görünüşünün əsaslı şəkildə yenilənməsinə gətirib çıxarmışdır. Sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi ilə bərabər bölgələrdə irimiqyaslı infrastruktur layihələrinin reallaşdırılması və yeni iş yerlərinin yaradılması üçün əlverişli şərait formalaşdırılmışdır. Bununla yanaşı, əhəlinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması, kommunal xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və yoxsulluq səviyyəsinin azalması istiqamətində də müsbətə doğru əsaslı göstəricilər əldə olunmuşdur.

Ölkəmizdə sahibkarlığın inkişafı istiqamətində görülmüş işlərin təsdiqlənməsi üçün son illəri

əhatə edən bəzi hesabatlarla nəzər yetirmək yerinə düşər. Sonuncu dövlət proqramının həyata keçirildiyi 2019–2023-cü illərdə Sahibkarlığın İnkişafı Fondu tərəfindən 288,8 milyon manat güzəştli kredit məbləği sənaye və emal sahələri üzrə ümumilikdə 584 investisiya layihəsinə yönəldilmişdir. Bu dövrdə 10.353 investisiya layihəsi üzrə sahibkarlıq subyektlərinə 772 milyon manat güzəştli kredit ayrılmışdır. Onu da qeyd edək ki, kreditlərin böyük hissəsi regionların payına düşmüşdür. Təqribən 10040 layihə və 643,2 milyon manat regionlarda həyata keçirilən işləri əhatə etmişdir. Nəticədə regionlarda 14.789, ölkə üzrə isə 17.481 yeni iş yerləri açılmışdır. Hesabat dövründə 467,4 milyon manat güzəştli kredit aqrar sektor üzrə 9.618 investisiya layihəsi üçün ayrılmışdır. Verilən güzəştli kreditlərin payında aqrar sektor 60,5 faizlə üstünlük təşkil etmişdir. Aqroparkların yaradılması və fəaliyyətinin genişləndirilməsi istiqamətində 1 yanvar 2024-cü il tarixinədək ümumilikdə ölkədə 2-si dövlət, 22-si isə özəl olmaqla 24 aqropark qeydiyyatda alınmışdır. Eyni zamanda 14 aqroparkın yeni yaradılması və ya əsaslı qurulması məqsədi ilə 131 milyon manat kredit ayrılmışdır. Aqroparkların fəaliyyəti kənd təsərrüfatında müasir texnologiyaların tətbiqinə, məhsuldarlığın yüksəldilməsinə və aqrobiznesin inkişafına mühüm dəstək vermişdir. Eyni zamanda sənaye parkı və sənaye məhəllələrinin qurulması da qeyri-neft sənayesinin inkişafında mühüm rol oynamışdır. 2024-cü ilin əvvəlində sənaye parklarında 75 rezident qeydiyyatdan keçmiş və onların 29-u istehsal fəaliyyətinə başlamışdır. Sənaye parklarında istehsal olunan məhsulların ümumi satış həcmi 11,54 milyard manat təşkil etmiş, sənaye məhəllələrində 40 rezident qeydiyyatda alınmış, layihələr çərçivəsində 100,2 milyon manat investisiya qoyulmuş və 600-dən çox yeni iş yeri yaradılmışdır. Sahibkarların fəaliyyətinin stimullaşdırılmasının əsas vasitələrindən biri investisiya təşviqi mexanizmləri olmuşdur. Toplamda 228 sahibkarlıq subyektinə 2019–2023-cü illərdə 260 investisiya təşviqi sənədi təqdim olunmuşdur. Bununla yanaşı, sahibkarlar idxal üçün tətbiq olunan vergi və gömrük rüsumları üzrə 167 milyon dollar məbləğində güzəştlər əldə etmişdirlər.

Turizm sahibkarlığının inkişafı istiqamətində də mühüm addımlar atılmışdır. 2019–2023-cü illər ərzində turizm sənayesinin inkişafı ilə bağlı olan layihələrə 32,5 milyon manat güzəştli kredit ayrılmışdır. Bu tədbirlər hesabına regionlarda turizm potensialının genişləndirilməsi, xidmət sektorunun inkişafı və qeyri-neft gəlirlərinin artırılması mümkün olmuş, 800-dən çox yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. KOBİA tərəfindən müxtəlif layihələr kiçik və orta sahibkarlığın, həm də bir sıra innovativ startap fəaliyyətinin dəstəklənməsi ilə maliyyələşdirilmişdir. Statistik olaraq nəzər yetirdikdə görə bilərik ki, 2021-ci ildə 15, 2022-ci ildə 13, 2023-cü ildə isə ümumilikdə 32 layihə agentlik tərəfindən maliyyə dəstəyi almışdır. Bundan başqa, sahibkarların maliyyə resurslarına çıxış imkanlarını genişləndirmək məqsədi ilə “KOB İnvestisiya Portalı” da qurulmuşdur. Bu portal biznes layihələrinin maliyyələşdirilməsinə, sahibkarlarla investorlar arasında əlaqələrin gücləndirilməsinə, innovativ sahibkarlığın inkişafına dəstək vermişdir [1].

Nəticə. Beləliklə, aparılmış nəzəri və praktiki təhlillər göstərir ki, sahibkarlıq müasir bazar iqtisadiyyatının əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri olmaqla yanaşı, iqtisadi artımın, innovasiyaların, məşğulluğun və sosial rifahın təmin olunmasında mühüm rol oynayan çoxşaxəli sosial-iqtisadi institutdur. Sahibkarlığın mahiyyəti müxtəlif iqtisadi məktəblər və tədqiqatçılar tərəfindən fərqli aspektlərdən izah edilsə də, bütün yanaşmalarda təşəbbüskarlıq, risketmə bacarığı, innovativ düşüncə və mənfəət əldə etmək məqsədi əsas xüsusiyyətlər kimi ön plana çıxır. Müasir yanaşmalar sahibkarlığın yalnız iqtisadi fəaliyyət növü deyil, həm də institusional, sosial, hüquqi və mədəni amillərlə qarşılıqlı əlaqədə formalaşan dinamik proses olduğunu göstərir. Sahibkarlığın inkişafına təsir edən amillər sırasında maliyyə resurslarına çıxış, hüquqi və siyasi sabitlik, dövlət dəstəyi mexanizmləri, innovasiya və insan kapitalı xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019–2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın icrasına dair yekun he-

sabat. Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi. Bakı, 2024, 20 s.

2. Entrepreneurship and the Factors Affecting the Entrepreneurs.

3. Vəliyev T.S., Babayev Ə.F., Meybullayev M.X. İqtisadi nəzəriyyə (dərslük). Bakı, "Çaşıoğlu" nəşriyyatı, 2011.

4. Kərimov E.N., Osmanov B.O. İqtisadi nəzəriyyə. Bakı, "Vətən" nəşriyyatı, 2010, 630 s.

5. Mikro, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2022.

6. Niftullayev V.M. Sahibkarlığın əsasları. Bakı, "Zaman" nəşriyyatı, 2002, 619 s.

7. Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 1992.

8. İlhan S. "Sosyo-ekonomik bir fenomen olaraq girişimciliğin oluşumunu etkileyen başlıca faktörler. Muğla Üniversitesi, SBE Dergisi, Guz 2003, sayı 11, s.61-79.

Y.Zeynalov

The economic essence of entrepreneurship and the factors determining its development

Abstract

"Entrepreneurship" is one of the principal driving forces of the market economy and represents a significant economic concept characterized by initiative, risk-taking, and innovative activity. In traditional economic approaches, entrepreneurship has been explained as an activity aimed at combining the factors of production, making decisions under conditions of uncertainty, and generating profit. In contemporary approaches, however, entrepreneurship is regarded not only as an economic activity but also as a complex process associated with legal, social, institutional, and technological factors. State support, the legal environment, access to financial resources, innovation, and human capital play a crucial role in the development of entrepreneurship. In Azerbaijan,

various state programs have been implemented to promote entrepreneurial development, concessional loans have been provided, and agro-parks and industrial parks have been established. These measures have increased investment activity in the regions, created new employment opportunities, and accelerated the development of the non-oil sector.

Я.Зейналов

Экономическая сущность предпринимательства и факторы, определяющие его развитие

Аннотация

"Предпринимательство" является одной из основных движущих сил рыночной экономики и представляет собой важную экономическую категорию, характеризующуюся инициативностью, готовностью к риску и инновационной деятельностью. В традиционных экономических подходах предпринимательство рассматривается как деятельность, направленная на объединение факторов производства, принятие решений в условиях неопределённости и получение прибыли. В современных подходах предпринимательство трактуется не только как экономическая деятельность, но и как комплексный процесс, связанный с правовыми, социальными, институциональными и технологическими факторами. Государственная поддержка, правовая среда, доступ к финансовым ресурсам, инновации и человеческий капитал играют ключевую роль в развитии предпринимательства. В Азербайджане реализуются различные государственные программы по развитию предпринимательства, предоставляются льготные кредиты, создаются агропарки и промышленные парки. Эти меры способствовали росту инвестиционной активности в регионах, созданию новых рабочих мест и ускорению развития ненефтяного сектора.